

PERSONAS DATU AIZSARDZĪBA

Personas datu aizsardzība un privātās dzīves neaizskaramība ir nozīmīgas pamattiesības. Eiropas Parlaments vienmēr ir uzstājis uz to, ka ir jārod līdzsvars starp drošības palielināšanu un cilvēktiesību aizsardzību, tostarp attiecībā uz datu aizsardzību un privātumu. 2018. gada maijā stājās spēkā jaunie, digitālajam laikmetam pielāgotie ES datu aizsardzības noteikumi, kas nostiprina iedzīvotāju tiesības un vienkāršo noteikumus uzņēmumiem.

JURIDISKAIS PAMATS

Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 16. pants;
ES Pamattiesību hartas 7. un 8. pants.

MĒRĶI

Eiropas Savienībai ir jānodrošina, lai konsekventi tiktu piemērotas pamattiesības uz datu aizsardzību, kas ir noteiktas ES Pamattiesību hartā. ES nostāja par personas datu aizsardzību jāstiprina visos ES politikas virzienos, tostarp tiesībaizsardzībā un noziegumu novēršanā, kā arī starptautiskajās attiecībās, īpaši tāpēc, ka globālajai sabiedrībai ir raksturīga strauja tehnoloģiju attīstība.

SASNIEGUMI

A. Institucionālais satvars

1. Lisabonas līgums

Pirms Lisabonas līguma stāšanās spēkā tiesību akti attiecībā uz datu aizsardzību brīvības, drošības un tiesiskuma telpā (BDTT) bija sadalīti starp pirmo pīlāru (datu aizsardzība privātām un komerciālām vajadzībām, izmantojot Kopienas metodi) un trešo pīlāru (datu aizsardzība tiesībaizsardzības vajadzībām, ko pārzināja starpvaldību līmenī). Līdz ar to lēmumu pieņemšanas process balstījās uz diviem dažādiem noteikumu kopumiem. Pīlāru struktūra izzuda, stājoties spēkā Lisabonas līgumam, kas ir radījis stingrāku pamatu skaidrākas un efektīvākas datu aizsardzības sistēmas izveidei, vienlaikus paredzot jaunas pilnvaras Eiropas Parlamentam, kas nu kļuvis par līdzvērtīgu partneri likumdošanas procesā. LESD 16 pants nosaka, ka Eiropas Parlaments un Padome pieņem noteikumus par fizisko personu aizsardzību attiecībā uz Eiropas Savienības iestāžu, struktūru un aģentūru veikto personas datu apstrādi, kā arī personas datu apstrādi, ko veic dalībvalstis saistībā ar Eiropas Savienības tiesību aktu darbības jomu.

2. Stratēģiskās pamatnostādnes brīvības, drošības un tiesiskuma telpā

Pēc Tampere programmas un Hāgas programmas (attiecīgi 1999. gada oktobris un 2004. gada novembris) 2009. gada decembrī Eiropadome apstiprināja daudzgadu programmu brīvības, drošības un tiesiskuma telpas (BDTT) jomā laikam no 2010. līdz 2014. gadam – Stokholmas programmu. 2014. gada jūnija secinājumos Eiropadome definēja likumdošanas un darbības plānošanas stratēģiskās pamatnostādnes BDTT jomā, kā tas ir noteikts LESD 68. pantā. Viens no pamatmērķiem ir uzlabot personas datu aizsardzību ES.

B. Galvenie likumdošanas instrumenti datu aizsardzībai

1. ES Pamattiesību harta

ES Pamattiesību hartas 7. un 8. pantā privātās dzīves neaizskaramība un personas datu aizsardzība ir atzītas par cieši saistītām, taču atsevišķām pamattiesībām.

2. Eiropas Padome

a. 1981. gada Konvencija Nr. 108

Eiropas Padomes 1981. gada 28. janvāra Konvencija par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz automātisku personas datu apstrādi bija pirmais juridiski saistošais instruments, kas pieņemts datu aizsardzības jomā. Tās mērķis ir "(..) nodrošināt jebkurai personai (..) tās tiesību un pamatbrīvību, it īpaši privātās dzīves jomā, ievērošanu attiecībā uz automātisku personas datu apstrādi". Protokola, ar kuru groza konvenciju, mērķis ir paplašināt tās darbības jomu, paaugstināt datu aizsardzības līmeni un uzlabot tā efektivitāti.

b. Eiropas Cilvēktiesību konvencija (ECK)

1950. gada 4. novembra Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pantā ir nostiprinātas tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, proti, tajā teikts: "Ikvienam ir tiesības uz savu privāto un ģimenes dzīvi, korespondences noslēpumu un dzīvokļa neaizskaramību."

3. Pašreizējie ES leģislatīvie instrumenti datu aizsardzības jomā

a. Vispārīgā datu aizsardzības regula (GDPR)

2018. gada maijā stājās spēkā Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa Regula (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula). Tās mērķis ir aizsargāt visus ES iedzīvotājus pret privātuma un datu aizsardzības pārkāpumiem pasaulē, kurā datiem ir aizvien lielāka nozīme, vienlaikus izveidojot skaidru un konsekventāku regulējumu uzņēmumiem. Pilsoņu tiesības ietver prasību, ka viņiem jādod skaidra piekrišana savu datu apstrādei, tiesības saņemt skaidru un saprotamu informāciju par apstrādi; tiesības tikt aizmirstam – cilvēks var prasīt, lai par viņu savāktie dati tiktu dzēsti; tiesības pārnest savus datus pie cita pakalpojumu sniedzēja (piemēram, pārejot no viena sociālā tīkla uz citu); tiesības zināt, ja sistēmas, kur viņa dati glabājas, uzlauztas. Jaunie noteikumi attiecas uz visiem uzņēmumiem, kas darbojas ES. Arī tiem, kas bāzēti ārpus ES. Turklāt būs iespējams

piemērot sankcijas uzņēmumiem, kas neievēro noteikumus, piemēram, brīdināt tos vai noteikt tiem naudas sodus.

b. Datu aizsardzības noteikumu piemērošanas direktīva

2018. gada maijā stājās spēkā Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa Direktīva 2016/680 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi, ko veic kompetentās iestādes, lai novērstu, izmeklētu, atklātu noziedzīgus nodarījumus vai sauktu pie atbildības par tiem vai izpildītu kriminālsodus, un par šādu datu brīvu apriti, ar ko atceļ Padomes Pamatlēmumu 2008/977/TI. Šī direktīva aizsargā iedzīvotāju pamattiesības uz datu aizsardzību gadījumos, kad personas datus izmanto tiesībaizsardzības iestādes. Tā nodrošina, ka cietušo, liecinieku un noziedzīgos nodarījumos aizdomās turēto personas dati tiek pienācīgi aizsargāti, un atvieglo pārrobežu sadarbību cīņā pret noziedzību un terorismu.

c. Direktīva par privāto dzīvi un elektronisko komunikāciju

Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 12. jūlija [Direktīva 2002/58/EK](#) par personas datu apstrādi un privātās dzīves aizsardzību elektronisko komunikāciju nozarē (direktīva par privāto dzīvi un elektronisko komunikāciju), kura grozīta ar Direktīvu 2009/136/EK.

Pašlaik tiek izskatīts jaunais [priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai](#) par privātās dzīves neaizskaramību un personas datu aizsardzību elektronisko sakaru jomā un ar ko atceļ Direktīvu 2002/58/EK (Privātuma un elektronisko sakaru regula).

d. Uz personas datu apstrādi, ko veic Savienības iestādes un struktūras, attiecas Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 23. oktobra [Regula \(ES\) 2018/1725](#) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi Savienības iestādēs, struktūrās, birojos un aģentūrās un par šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 45/2001 un Lēmumu Nr. 1247/2002/EK. Tā stājās spēkā 2018. gada 11. decembrī.

e. Noteikumi par datu aizsardzību nozaru leģislatīvajos aktos

Papildus iepriekš minētajiem galvenajiem tiesību aktiem datu aizsardzības jomā īpaši noteikumi par datu aizsardzību ir iekļauti arī nozaru leģislatīvajos aktos, piemēram:

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa Direktīvas (ES) 2016/681 par pasažieru datu reģistra (PDR) datu izmantošanu teroristu nodarījumu un smagu noziegumu novēršanai, atklāšanai, izmeklēšanai un saukšanai pie atbildības par tiem 13. pants (par personas datu aizsardzību);
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 11. maija Regulas (ES) 2016/794 par Eiropas Savienības Aģentūru tiesībaizsardzības sadarbībai (Eiropolu) VI nodaļa (par datu aizsardzības pasākumiem);
- Padomes 2017. gada 12. oktobra Regulas (ES) 2017/1939, ar ko īsteno ciešāku sadarbību Eiropas Prokuratūras (EPPO) izveidei VIII nodaļa.

4. ES galvenie starptautiskie nolīgumi par datu pārsūtīšanu

a. Komercedatu nosūtīšana: lēmumi par aizsardzības līmeņa pietiekamību

Saskaņā ar VDAR 45. pantu Komisijai ir pilnvaras noteikt, vai valsts, kas nav ES dalībvalsts, nodrošina pietiekamu datu aizsardzības līmeni, pamatojoties vai nu uz tās tiesību aktiem, vai arī starptautiskajām saistībām, ko tā uzņēmusies.

Parlaments ir pieņēmis vairākas rezolūcijas, kurās paustas bažas par transatlantiskajām datu plūsmām.

b. ES un ASV “jumta” nolīgums

Saskaņā ar piekrišanas procedūru Parlaments bija iesaistīts nolīguma apstiprināšanā starp ASV un ES par personas informācijas aizsardzību saistībā ar noziedzīgu nodarījumu novēršanu, izmeklēšanu un atklāšanu, kā arī saukšanu pie atbildības par tiem – tā saukto “jumta nolīgumu”. Tā mērķis ir nodrošināt augsta līmeņa aizsardzību personas informācijai, kas tiek pārsūtīta sakarā ar transatlantisko sadarbību tiesībaizsardzības nolūkos, proti, saistībā ar cīņu pret terorismu un organizēto noziedzību.

c. ES un ASV, ES un Austrālijas un ES un Kanādas nolīgumi par pasažieru datu reģistru (PDR)

ES ir parakstījusi divpusējus pasažieru datu reģistra (PDR) nolīgumus ar Amerikas Savienotajām Valstīm, Austrāliju un Kanādu. PDR dati ietver informāciju, ko pasažieri sniedz, rezervējot lidojumus vai reģistrējoties lidojumiem, un datus, ko aviopārvadātāji savākuši savām komerciālajām vajadzībām. PDR datus var izmantot tiesībaizsardzības iestādes, lai cīnītos pret smagiem noziegumiem un terorismu.

d. ES un ASV Teroristu finansēšanas izsekošanas programma (TFTP)

Saistībā ar Teroristu finansēšanas izsekošanas programmu ES ir parakstījusi divpusēju nolīgumu ar ASV par finanšu ziņojumapmaiņas datu apstrādi un nodošanu no ES uz ASV.

5. Datu aizsardzības aspekti nozaru rezolūcijās

Vairākas Parlamenta rezolūcijas par dažādām politikas jomām skar arī personas datu aizsardzību, lai nodrošinātu konsekveni ar ES tiesību aktiem par datu aizsardzību un privātās dzīves aizsardzību konkrētajās nozarēs.

6. ES datu aizsardzības uzraudzības iestādes

Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājs (EDAU) ir neatkarīga uzraudzības iestāde, kas nodrošina datu aizsardzības pienākumu ievērošanu ES iestādēs un struktūrās. EDAU pamatpienākumi ir uzraudzība, konsultēšana un sadarbība.

Eiropas Datu aizsardzības kolēģija (EDAK) ir kādreizējā 29. panta darba grupa, tagad tai ir ES iestādes un juridiskas personas statuss un neatkarīgs sekretariāts. To veido ES valstu datu aizsardzības iestāžu, EDAU un Eiropas Komisijas pārstāvji. EDAK ir plašas pilnvaras, lai izšķirtu strīdus starp valstu uzraudzības iestādēm un sniegt padomus un vadlīnijas par galvenajiem jēdzieniem Vispārīgajā datu aizsardzības regulā un Datu aizsardzības noteikumu piemērošanas direktīvā.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Parlamentam, kurš privātuma aizsardzību izvirzīja par politisku prioritāti, ir bijusi svarīga loma ES tiesību aktu izstrādē personas datu aizsardzības jomā. Turklāt saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru tam, lemjot par datu aizsardzības reformu, bija tādas pašas pilnvaras kā Padomei. Ir arī pabeigts darbs pie pēdējās nozīmīgās mozaīkas daļas – jaunā privātuma un elektronisko sakaru regulējuma. Pašlaik tiek gaidīts, kad Padome beidzot pabeigs savu darbu, lai varētu sākties sarunas.

Parlaments ir cieši sekojis līdzi tam, kā attīstās starptautiskais regulējums datu pārsūtīšanas jomā. Gan izmantojot piekrišanas procedūru, gan pieņemot patstāvīgos ziņojumus, Parlaments ir raudzījies, lai tā balss būtu sadzirdama. Turklāt, pirms balsošanas par ES un Kanādas PDR nolīgumu, Parlaments, pieņemot 2014. gada 25. novembra rezolūciju, nolēma lūgt Tiesas atzinumu, kā paredzēts LESD 218. panta 1. punktā. Atzinumā, kas tika sniegts 2017. gada 26. jūlijā, Tiesa secināja, ka PDR nolīgumu nevar noslēgt tā pašreizējā formā, jo vairāki tā noteikumi nav saderīgi ar pamattiesībām uz personas datu aizsardzību.

Tā kā ES datu aizsardzības noteikumu pienācīga ieviešana nu ir nodrošināta, turpmāk Parlaments, visticamāk, koncentrēsies uz to, lai uzraudzītu, kā šie tiesību akti tiek īstenoti.

Kristiina Milt
05/2019

